

dirmeye çalışmıştır. Geçimini sağlama mecburiyetinden dolayı filolojiye ve eski şairlerin şiirlerine dair olan derslere ve ilmi toplantılara katılacak zamanı bulamaması, onun şiirlerinde görülen alışılmışın dışında bir tarz, üslup ve ifade yeniliğinin başlıca âmilî olarak görülebilir. Beşşâr b. Bürd gibi doğuştan şiire kabiliyeti vardı. Şiirlerinde rahat ve tabii bir üslubu tercih etmesi, yapmacık ifade ve zorlama sanat gösterilerinden uzak kalması, sade bir dil kullanması ve nihayet halkın hislerini onların anlayabileceği şekilde dile getirmesi Ebü'l-Atâhiye'yi devrinde haklı bir şöhrete ulaştırmıştır. Ayrıca çağdaşı büyük müşîşinas İbrâhîm el-Mevsîlî tarafından şiirlerinin bestelenmesi de onun için bir şans olmuştur.

Ebü'l-Atâhiye'nin bütün şiirleri günümüze kadar ulaşmamıştır. Zühde dair şiirleri İbn Abdülber en-Nemerî tarafından toplanmış, diğerleri ise edebiyatla ilgili eski kitaplarda dağınık halde kalmıştır. Luvîs Şeyho bu şiirleri toplayarak *el-Envârü'z-zâhiye fî dîvânî Ebi'l-Atâhiye* adıyla neşretmiştir (Beyrut 1886). Bu neşir daha sonra bazı ilâve ve düzeltmelerle Beyrut'ta defalarca basılmıştır (1887, 1888, 1909, 1914). Yine Luvîs Şeyho onun bir kısım şiirlerini toplayarak *Mecmû'a min şi'ri Ebi'l-Atâhiye fî'l-medîh ve'l-rişâ ve'l-hicv ve'l-vaşf ve'l-emşâl* (Ebü'l-Atâhiye: *müntehabât şi'riyye*) adı altında yayımlamıştır (Beyrut 1927, 1931, 1950). Ayrıca divanı da Şam Dârü'l-kütübî'z-Zâhiriyye'deki İbn Abdülber nüshası ile Tubingen nüshası esas alınarak Şükrî Faysal tarafından *Ebü'l-Atâhiye: eş-âruhû ve aḥbârühû* adıyla yeniden neşredilmiştir (Dimaşk 1384/1965). Divanının Dârü Sâdir tarafından yapılan bir baskısı da vardır (Beyrut 1961). Bu divanın *Şerhu Dîvânî Ebi'l-Atâhiye* adlı bir şerhi mevcuttur (Beyrut 1969, 1985). Ebü'l-Atâhiye'nin zühdiyyâtı 1909 Beyrut baskısı esas alınarak Oskar Rescher tarafından *Der Dîvân des Abū'l-Atâhija* adıyla Almanca'ya tercüme edilmiştir (Stuttgart 1928).

Ebü'l-Atâhiye hakkında yapılan çalışmalardan bazıları şunlardır: Abdülmüteâl es-Saîdî, *Ebü'l-Atâhiye: eş-şâ'irü'l-âlemî* (Kahire 1939); Ahmed Berânik, *Ebü'l-Atâhiye* (Kahire 1947); Üsâme Ânûtî, *Ebü'l-Atâhiye: râ'idü'z-zühhd fi's-şi'ri'l-Arabî* (Beyrut 1957, 1962); Abdüllatîf Şerâre, *Ebü'l-Atâhiye: şâ'irü'z-zühhd ve'l-hubbi'l-hâ'ib* (Beyrut 1962); Mahmûd Ferec Abdülha-

mîd el-Ukde, *Ebü'l-Atâhiye: şâ'irü'z-zühhd ve'l-ḥikme* (I-II, Riyad 1405/1985); Abdülmün'im Muhammed Yûsuf, *Ebü'l-Atâhiye: şâ'irü'z-zühhd ve'l-ḥikme* (Kahire 1986); Ahmed Muhammed Aliyyân, *Ebü'l-Atâhiye: ḥayâtühû ve aḡrâzu-hû's-şi'riyye* (Beyrut 1411/1991); Abdullâh Ahmed eş-Şebbât, *Ebü'l-Atâhiye* (Demmâm, ts.).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Kuteybe, *eş-Şi'r ve's-şu'arâ*, II, 791-795; İbnü'l-Mutez, *Ṭabakâtü's-şu'arâ* (nşr. Abdüsettar Ahmed Ferrâc), Kahire 1375/1956, s. 227-234; Ebü'l-Ferec el-İsfahânî, *el-Eḡânî*, IV, 3-118; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist* (Tecdüdd), s. 181; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, VI, 250-260; İbn Hallikân, *Vefeyât*, I, 219-226; Zehebî, *A'lamü'n-nübelâ*, X, 195-198; İbn Fazlullah el-Ömerî, *Mesâlik*, XIV, 271; Safedî, *el-Vâfi*, IX, 185-190; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, II, 25-26; Ahmed Ferîd Rifâî, *Asrû'l-Me'mûn*, Kahire 1346/1928, II, 361-373; Serkis, *Mu'cem*, I, 323; Brockelmann, *GAL*, I, 76-78; *Suppl.*, I, 119-120; C. Zeydân, *Adâb* (Dayf), II, 65-68; Sezgin, *GAS*, II, 534-535; Abdülvehhâb es-Sâbûnî, *Şu'arâ ve devâvîn*, Beyrut 1978, s. 158-160; Ömer Ferruh, *Târîhu'l-edeb*, II, 190-195; *A'yânü's-Şi'a*, III, 393-400; Zirikî, *el-A'âm* (Fethullah), I, 321; Necîb Muhammed el-Behbîtî, *Târîhu's-şi'ri'l-Arabî*, Beyrut, ts. (Dârü'l-Fikr), s. 386-402; Yûsuf Es'ad Dâğır, *Meşâdirü'd-dirâsâtî'l-edebîyye*, Beyrut 1983, I, 141-142; Şevkî Dayf, *Târîhu'l-edeb*, III, 237-253; Hannâ el-Fâhûrî, *el-Mu'cez fî'l-edebî'l-Arabî ve târîhih*, Beyrut 1985, II, 314-326; Mahmûd Ferec Abdülhamîd el-Ukde, *Ebü'l-Atâhiye: şâ'irü'z-zühhd ve'l-ḥikme*, Riyad 1405/1985, I-II; Abdülmün'im Muhammed Yûsuf, *Ebü'l-Atâhiye: şâ'irü'z-zühhd ve'l-ḥikme*, Kahire 1986; Ahmed Muhammed Aliyyân, *Ebü'l-Atâhiye: ḥayâtühû ve aḡrâzu-hû's-şi'riyye*, Beyrut 1411/1991; Reverend James D. Martin, "The Religious Beliefs of Abu'l-Atâhiya", *Glasgow University Oriental Society Transactions*, XXI, Hertford 1967, s. 56-67; a.mlf., "The Religious Beliefs of Abu'l-Atâhiya According to the Zuhdiyyât", a.e., XXIII (1972), s. 11-28; M. A. A. el-Kafrawy — J. D. Latham, "Perspective of Abu al-'Atâhiya", *IQ*, VII/3-4 (1973), s. 160-176; İhsan Abbas, "Tercemetü Ebi'l-Atâhiye min Buḡyetî't-taleb l'İbnî'l-Adîm", *Dirâsât* XV/7, Amman 1988, s. 40-91; J. Oest-rup, "Ebü'l-Atâhiye", *IA*, IV, 74; A. Guillaume, "Abu'l-Atâhiya", *EI*² (İng.), I, 107-108.

EROL AYYILDIZ

EBÜ'L-A' VER

(أبو الأعور)

Ebü'l-A' ver Amr b. Süfyân
b. Abdışşems es-Sülemî
(ö. 65/685 [?])

Emevî devlet adamı ve kumandanı.

Hayatının ilk dönemi hakkında fazla bilgi yoktur. Babası Uhud Savaşı'nda Kureyşlilerin safında yer alan bir müşrik, annesi ise bir hristiyandı. Ebü'l-A' ver

Hendek Gazvesi'nde Süleym kabilesi askerlerinin başında bulunuyordu. Onun bu savaştan sonra müslüman olduğu rivayet edilmektedir.

Suriye'ye gönderilen İslâm ordusunda yer aldı ve gözünün birini kaybedince "Ebü'l-A' ver" lakabıyla meşhur oldu. Bilhassa Yermük Savaşı'nda ve Suriye bölgesindeki diğer seferlerde önemli görevler üstlendi. Başkumandan Ebû Ubeyde b. Cerrâh'ın görev verdiği on kumandan-dan biri de o idi. 23 (643-44) yılında Bizans'a karşı düzenlenen seferde bir birliğe kumanda etti ve Ammûriye'ye kadar ilerledi. Daha sonra Ürdün'deki Taberiye'yi fethetti ve ilk Kıbrıs seferine katıldı. Bir müddet sonra da Muâviye'ye bağlı olarak Ürdün'ün idaresine memur edildi, bölgenin vergi işlerini düzenledi. Ebü'l-A' ver'in bu görevi Hz. Osman'ın şehid edilmesine kadar devam etti. Bu tarihten sonra da Muâviye'nin en yakın adamları arasında yer aldı. Özellikle Sıffin Savaşı'ndaki faaliyetleri ve Hakem Vak'ası'nda Muâviye lehine yaptığı şahitlik sebebiyle Hz. Ali'nin buğzet-tiği üç dört kişiden biri oldu. Ebü'l-A' ver, Amr b. Âs'ın Muâviye adına Mısır'ı ele geçirmek için çıktığı sefere de katıldı (38/658).

Askerî kabiliyeti ve idarecilik vasıflarıyla tanınan Ebü'l-A' ver, hayatının en verimli yıllarını Muâviye'ye yardım için harcamış ve Muâviye devrinin sonlarına doğru aktif siyasî hayattan çekilmiştir.

Sahâbîlerin hayatına dair kaynaklarda yer almakla beraber Ebü'l-A' ver'in sahâbîliği kesin değildir. Rivayet ettiği pek az hadis de mürsel* sayılmaktadır. Kendisinden Kays b. Ebû Hâzim, Ebû Abdurrahman el-Hubulî ve Amr el-Bikâlî hadis nakletmişlerdir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Kelbî, *Cemhere* (Nâci), s. 407; İbn Sa'd, *et-Ṭabakât*, II, 66; Halîfe b. Hayyât, *et-Ṭabakât* (Zekkâr), I, 118; II, 788; Buhârî, *et-Târîhu's-şâğîr*, I, 98; Ebû Zû'râ, *Târîh*, Dimaşk 1980, I, 184; Taberî, *Târîh* (Ebü'l-Fazl), III, 438, 442, 443, 444, 605; IV, 241, 366, 421, 568-571, 574; V, 12, 41, 54, 71, 98, 105, 274; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, VI, 234; İbn Hibbân, *eş-Şikât*, II, 290, 294; İbn Hazm, *Cemhere*, s. 264; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, Beyrut 1957, IV, 109; a.mlf., *el-Kâmil*, II, 347; III, 95, 144, 145, 146, 158, 163, 168, 178; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, VII, 26, 55, 182, 239, 272, 281, 295; İbn Hacer, *el-İşâbe*, Beyrut 1940, II, 533; H. Lam-mens, "Abu'l-A' war", *EI*² (İng.), I, 108.

İRFAN AYCAN